

ET FORSTYRRET KROPPSBILDE: VURDERING OG KATEGORISERING AV KROPPEN I LINNÉA MYHRES ROMAN *EVIG SØNDAG*

Paulina PRZYWUSKA¹

Article history: Received 31 January 2023; Revised 6 May 2023; Accepted 30 May 2023; Available online 23 June 2023; Available print 30 June 2023.

©2023 Studia UBB Philologia. Published by Babeş-Bolyai University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License

ABSTRACT. *A Distorted Body Image: Valuation and Categorization of the Human Body in Linnéa Myhre's Novel Evig søndag (Eternal Sunday).* The purpose of this article is to analyse the autobiographical novel *Eternal Sunday* by Linnéa Myhre in order to present the way in which the language reflects the valuation and categorization of the human body. The novel conveys the perspective of a person who suffers from an eating disorder. The way she is describing the human body is affected by the illness, and subconsciously associated with a particular distorted body image, beauty standards and expectations. The theoretical basis is rooted in cognitive linguistics and linguistic categories as proposed by George Lakoff. Cultural and psychological concepts are also taken into the account.

Keywords: *cognitive linguistics, body image, eating disorders, categorization, Norwegian literature*

REZUMAT. *O imagine corporală distorsionată: Valorizarea și clasificarea corpului uman în romanul Evig søndag (Duminica eternă) al lui Linnéa Myhre.* Scopul acestui articol este de a analiza romanul autobiografic *Duminica eternă* de Linnéa Myhre și de a prezenta modul în care limbajul reflectă valorizarea și categorizarea corpului uman. Romanul transmite perspectiva unei persoane care suferă de o tulburare de alimentație. Modul în care ea

¹ **Paulina PRZYWUSKA** is a PhD student at University of Gdansk. Her main interests are cognitive linguistics, linguistic picture of the human body, the relationship between language and perception of the world and contemporary Scandinavian poetry. She has published articles concerning the linguistic picture of the human body in poetry collections of Athena Farrokhzad and Joanna Rzadzowska. She was given a scholarship to perform research at the University of Oslo by the Norwegian Directorate for Higher Education and Skills. Email: paulina.przywuska@phdstud.ug.edu.pl.

descrie corpul uman este afectat de boală și asociat subconștient cu o anumită imagine corporală distorsionată, cu anumite standarde de frumusețe sau așteptări privind corpul. Baza teoretică este înrădăcinată în lingvistica cognitivă și categoriile lingvistice propuse de George Lakoff. Sunt luate în considerare și concepte culturale sau psihologice.

Cuvinte-cheie: *lingvistică cognitivă, imagine corporală, tulburări de alimentație, categorizare, literatura norvegiană*

Innledning

Kroppsbildet er en betydelig del av både ens identitet og virkelighetsoppfatning. I psykologi betraktes det som «et mentalt bilde vi har av størrelsen, figuren og formen på egen kropp, og evalueringene vi gjør av våre kroppslige egenskaper» (Greene, 2011). Det er umulig å eksistere i verden uten å ta utgangspunkt i sin egen kropp. Kroppen er likevel ikke bare et verktøy, den er et element i hvordan man presenterer seg i verden. Derfor står den i fokus også utseendesmessig. Kroppsbildet blir påvirket av eksterne faktorer, som for eksempel nåværende skjønnhetsidealer, kroppspress eller forhold til andre mennesker. På grunn av en bestemt narrasjon kan dette bildet bli svært forstyrret. Det kan skje når presset blir så sterkt at det føres til ulike problemer, blant annet psykiske lidelser. I denne artikkelen ønsker jeg å fokusere på en sykdom som er direkte knyttet til både kroppens funksjon og utseende, nemlig spiseforstyrrelser. Et forstyrret kroppsbilde manifesterer seg på mange måter i denne sykdommen, men jeg skal konsentrere meg om språkbruket til en person som lider av en spiseforstyrrelse.

Denne artikkelen er en skildring av måten den syke personen snakker om sin kropp på, det vil si hvordan hen vurderer og kategoriserer med utgangspunkt i den perfekte kroppen som hen stadig forholder seg til. Jeg skal analysere en autobiografisk roman *Evig søndag*, skrevet av Linnéa Myhre. Boken ble utgitt i 2012 og fremstiller ett år i forfatterens liv. Myhre beskriver sin hverdag og deler sine tanker og følelser knyttet til kroppen sin. Hennes spiseforstyrrelse er hovedtemaet i boken, og alle hendelser er direkte forbundet med sykdommen. I perioden som er beskrevet i romanen, blir hovedpersonen sykere, men det er ikke tiden da hun er på sitt sykeste. Den verste tiden, det vil si øyeblikket når Myhre veier minst og må bli innlagt på sykehus, blir nevnt kun i minner. Romanen fremstiller stort sett bare henne; hun kommer sjelden i kontakt med andre mennesker. De er hovedsakelig presentert ved å beskrive Myhres forhold til dem, eller hennes tolkning av hvordan de oppfatter henne.

Boken er dermed en innsikt i en veldig personlig betraktning av verden. Derfor tilbyr den en mulighet til å analysere perspektivet til en syk person svært nøyaktig.

Det er vanskelig å tegne en grense mellom hovedpersonen av boken og forfatteren. Romanen representerer nemlig en gren av litteratur som dominerte litteraturen etter årsskifteårtusenskiftet?, og kalles for «faksjon» eller «virkelighetslitteratur». Denne typen litteratur blander fakta og fiktive elementer. Et spørsmål som stilles ofte i debatten om slik litteratur, er virkelighetsproblemet, det vil si: hva som er sant og hva som er oppdiktet (Borker og Brøndgaard 1990). I de siste årene har dette spørsmålet ofte blitt diskutert, spesielt når det gjelder norske forfattere som Karl Ove Knausgård eller Vigdis Hjort. Forfattere som velger å skrive om livet sitt, kan presentere virkelige hendelser, men de bruker fortsatt ulike litterære virkemidler som kan modifisere fortellingen, slik at det nesten er umulig å avgrense fakta og fiksjon. Per Thomas Andersen mener, på samme måte som Jon Helt Haarder, at «performativ biografisme» er knyttet til det private og at det opptre på kunstens betingelser (Andersen, 2010). Det betyr altså at forfatterne blander fakta og fiksjon, men samtidig prøver å forsvare seg mot all kritikk ved å påstå at de selv kan bestemme over hvilke deler av livet som blottlegges i litteraturen. Det gjelder også romanen *Evig søndag*. Ved første øyekast er hovedpersonen og forfatteren den samme personen, men leseren er ikke i stand til å vurdere om historien stemmer, og om forfatteren ikke har tilsatt elementer for å enten skjule virkelige hendelser, eller dramatisere historien. Dermed begrepene «hovedperson» og «forteller» brukes i analysen utvekslende. Forfatterens etternavn er imidlertid nevnt med hensyn til teksten som et kunstverk.

Vurdering og kategorisering i kognitiv lingvistikk

Det er viktig å nevne tre poeng når det gjelder vurdering i språkvitenskap. For det første mener kognitive lingvister at verdier er en del av språkssystemet, noe som i seg selv ikke er nøytralt. For det andre er de knyttet til det språklige bildet av verden, og dermed er tilskrevet til bestemte begreper og fenomener som blir ubevisst vurdert av en språkbruker. Sist, men ikke minst, er vurdering individuell, det vil si at den er knyttet til kroppen og skiller seg fra person til person (Bartmiński 2003). Det betyr at språket er preget av verdier, og bestemte ord og uttrykk bærer visse assosiasjoner. En språkbruker er en del av språkssystemet og derfor blir hen påvirket av verdier som eksisterer i dette systemet. Samtidig kan de være forskjellige hos ulike personer innenfor det samme systemet fordi hver person tilpasser språk til sine egne behov basert på

sine erfaringer og evner. Kategorisering er et lignende fenomen. Kategorier brukes til å dele begreper, fenomener eller gjenstander på grunn av at de eier bestemte egenskaper. Lakoff påpeker likevel at sinnet ikke er en direkte gjenspeiling av den ytre verden (Lakoff 1987). Det betyr at, i likhet med vurdering, avhenger kategorisering av personen som kategoriserer. Kategorier er ikke faste, men språkbrukere innenfor det samme språkssystemet kategoriserer på en lignende måte. Slik som vurdering er kategorisering imidlertid knyttet til den kroppslige erfaringen (Lakoff 1987). Disse to begrepene er veldig nære. Det viktigste er at begge to blir samtidig forutsatt av et språkssystem og påvirket av en individuell språkbruker og hans opplevelse av verden. Et viktig utgangspunkt for vurdering og kategorisering er andre teorier av Lakoff and Johnson, det vil si metaforer og kroppslig situert kognisjon. Disse forskerne påpeker at kroppen, nærmere bestemt «direkte fysisk erfaring», spiller en viktig rolle i dannelsen av metaforer. Det som er viktig ifølge disse forskerne, er at «Vårt vanlige konseptuelle system, som vi både tenker og forholder oss til, er metaforisk grunnleggende i naturen»² (Lakoff og Johnson 1988, 3, min oversettelse). På den måten påviser de at metaforer er en del av hverdagspråket, slik de forstår begrepet: «Selve systemet som tillater oss å forstå ett aspekt av et konsept knyttet til et annet [...] vil nødvendigvis skjule andre aspekter av konseptet» (Lakoff og Johnson 1988, 3, min oversettelse)³. I tillegg rotfestes de metaforiske konseptene i kroppen, som står sentralt for ens oppfatning av verden, siden virkeligheten blir opplevd ved bruk av blant annet sansene. Metaforer har også sin kilde i kroppens posisjon: det gjelder først og fremst orienteringsmetaforer, som beskriver verdenen i forhold til den menneskelige kroppens stilling.

Alle disse konseptene – metafor, vurdering og kategorisering – har altså et felles punkt, det vil si den kroppslige erfaringen av verden.

Kriteriene for anoreksi

Før man stiller en diagnose av anoreksi, må det identifiseres en rekke kriterier hos pasienter. De mest grunnleggende, som definert av Den amerikanske psykiaterforening, er følgende:

² «Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature».

³ «The very systematicity that allows us to comprehend one aspect of a concept in term of another [...] will necessarily hide other aspect of the concept».

- Restriksjon av energiinntak i et slikt omfang at det leder til undervekt.
 - Intens frykt for å gå opp i vekt eller for fedme, eller alltid ha et fokus på og utvise atferd som har som formål å forhindre vektøkning, selv om en er undervektig.
 - Forstyrret kroppsbilde, det vil si en opplevelse av kroppsvekt eller kroppsform som ikke samsvarer med virkeligheten.
 - Mangel på anerkjennelse av konsekvensene av den lave kroppsvekten.
- (Vandvik og Moen)

Kriteriene gir et grunnlag til å forstå perspektivet til en syk person. For å forstå det fullstendig må man altså være klar over at hens kategorisering og vurdering står i strid til et «vanlig» synspunkt, det vil si den friske personens oppfatning. En pasient som lider av anoreksi, har et negativt forhold til mat og vektøkning, samt et forstyrret kroppsbilde. Derfor tar jeg utgangspunkt i at kroppsbildet i Myhres roman stort sett baserer seg på omvendte verdier.

Analyse av Linnéa Myhres *Evig søndag*

Romanen har tidligere blitt undersøkt av blant annet Marte Josefine Nilsen, som analyserte relasjonene mellom hovedpersonen og andre personer samt gjenstander. Vilde H. Engen så imidlertid på *Evig søndag* som et litterært eksempel på norsk livsmestring. En annen forsker, Kjersti H. Reinshorn, analyserte romanen med fokus på selvkonstruksjon, altså fra et virkelighetslitterært perspektiv. Alle tre forfatterne tar opp anoreksi, som er hovedtemaet i boken. I min artikkel omtaler jeg også dette temaet, denne gangen fra en lingvistisk synsvinkel. Analysen av romanen er delt i to hoveddeler. Først skal jeg se nærmere på språket som vurderer kroppen, kroppsdelene og andre kroppslige fenomener. Jeg skal ta i betraktning både positive og negative vurderinger. Deretter skal jeg fokusere på kategorier knyttet til kroppen som Myhre oftest viser til, for eksempel mat og klærstørrelse. Til slutt skal jeg presentere konklusjoner om begge deler og det generelle kroppsbildet i romanen.

Positiv vurdering – synonyme til ordet «vakker»

Hovedpersonen i romanen *Evig søndag* er opptatt av å streve etter å oppnå en bestemt skjønnhetsideal. Hun har en forestilling om hvordan kroppen hennes burde se ut og sjekker ofte kroppstilstanden foran speilet: «Jeg observerer magen som trekkes inn og hoftene som buler ut. De tynne armene

henslengt rundt kroppen. De litt søte, små knoklene rundt skuldre og albuer» (Myhre 2012, 16). Beskrivelser gjelder forskjellige kroppsdelene og deres kjennetegn. Det representerer den ønskede kroppen: hoftebena skal «bule ut», armene skal være tynne. Når hun beskriver enkelte bein, bruker hun ordet «små» og «søte» ved siden av hverandre. Kroppen ser ut som den burde når den er tynn og liten, og beina er godt synlige. Da er det mulig for hovedpersonen å betrakte kroppen nesten med ømhet og bruke ord som er svært positive («søt»). En tilsvarende situasjon er fremstilt i følgende sitatet: «Hvor var det blitt av det lille ansiktet mitt? Eller knoklene rundt skulderpartiet? Kragebena? Kinnbena? De tynne armene som pleide å slite hver gang de møtte en skyvedør?» (154). På dette tidspunktet savner hun den tynnere kroppen. I tillegg nevner hun at hennes tynne armer samtidig var svake, noe som også var en egenskap hun likte. Det kan være vanskelig å forestille seg for en frisk person. Vanligvis ønsker folk å ha mer kraft og en sterkere kropp. Derimot vil hovedpersonen heller slite med å åpne dører fordi «svak» bærer den samme verdien for henne som «tynn». Vurderinger i romanen har altså et individuelt karakter (Bartmiński 2003) og avhenger av hovedpersonens forestillinger. Et motiv som går igjen i boken er hennes spesielt forhold til beina: «Hendene går videre nedover til hoftebena, som jeg må tilstå at jeg holder en knapp på som favorittbena mine, da de står ut fra hoftene som spisse spyd når jeg ligger på ryggen» (14). Hun har favoritter blant beina sine, og det viser at hun tilbringer mye tid på å betrakte og tenke på dem. Dessuten sammenligner hun hoftebeina med spyd – en form som hun synes er pen og tiltrekkende. I lys av Lakoffs og Johnsons teorier om metafor tegner hun en forbindelseslinje mellom formene til begge to objekter. Hun tilføyer også adjektivet «spiss», et annet synonym for «vakker» med hensyn til bein. Hovedpersonen har sine forestillinger om den perfekte kroppsformen og bestemmer selv om hennes kropp oppfyller kravene eller ikke, men hun leter etter bekræftelser fra andre personer. Det er tydelig når hun beskriver et vanlig møte med moren sin:

Vi klemmer hverandre litt for lenge, og hun stryker hendene over ryggen min og klemmer ekstra hardt for å kjenne om jeg er blitt tynnere. Noen ganger hvisker hun inn i øret mitt. 'Tynn' – sier hun, før hun legger en hånd på hver skulder og ser meg inn i øynene. Hver gang hun har påpekt det, har jeg følt en enorm tilfredsstillelse (31).

Moren er en viktig person i fortellerens liv. Derfor er hennes mening avgjørende for hovedpersonen. Det korte ordet «tynn» er betraktet som en ros. Hovedpersonen finner en tilfredsstillelse i morens uttalelse, nesten som om hun var stolt av hennes tilstand. Samtidig er hovedpersonen klar over at det ikke er riktig. Moren er egentlig skuffet over at datteren er så tynn, og hun

prøver å formidle det. Ordet «tynn» har dermed helt ulike betydninger for begge to som viser to forskjellige verdisystemer. For moren – som her representerer en frisk person med vanlige oppfatninger av kroppen – betyr «tynn» at det skjer noe galt med datteren. Hovedpersonen, derimot, er veldig glad i å være tynn; det er hennes mål. Dette sitatet viser altså en sterk kontrast mellom måten som den syke og den friske personen betrakter kroppen på. Verdier er omvendt hos en som lider fra en spiseforstyrrelse. Adjektiver som blir vanligvis brukt i nedsettende beskrivelser blir for hen til ordene med positiv belastning. En vakker kropp i hovedpersonens oppfatning må være tynn og liten, beina burde være synlige og spisse, og mangel på kreftene er en ønsket egenskap. Bare en slik kropp kan vurderes positivt. Ifølge Bartmiński er perspektivet til en frisk person det som man kaller verdier som finnes i kulturen og dermed også i språket. Verdisystemet til den syke personen representerer imidlertid et individuelt syn på verden.

Negativ vurdering – synonymer til ordet «stygg»

På en tilsvarende måte kan man analysere den andre polen i verdisystemet, altså den negative vurderingen. Myhre finner ulike måter å beskrive kroppen og kroppsdelene som stygge på, uten å bruke dette ordet. Først må man imidlertid forstå hva hun mener med adjektivet «stygg», og hvilke konnotasjoner bærer det for henne. Forklaringen finnes for eksempel i følgende sitatet:

Jeg stirret på en lubben ungdom iført en formløs silkedress, som uten tvil gjorde de allerede stygge beina enda styggere og enda bredere. Armene var ikke like tynne som tidligere, og knoklene i skulderpartiet var ikke like markerte som de hadde pleid å være. Jeg kikket ned i gulvet i skam (72).

Det finnes spor av positiv vurdering som ble analysert i det forrige underkapitlet. Likevel beskriver nå hovedpersonen kroppsdelene med benektelser. Armene er stygge fordi de *ikke* er tynne, og tilsvarende er knoklene *ikke* markerte. Negasjon er en måte å skifte fokus til hva kroppen mangler og hva den ikke er. Dermed mener fortelleren at kroppen ikke oppfyller kravene som hun stiller, altså er den ikke en verdifull og pen kropp. Når det gjelder negativ vurdering og synonymer til ordet «stygg» som ikke er benektelser, handler det om en rekke adjektiver. Hovedpersonen beskriver hele sin kropp som lubben og beina som brede. Disse ordene viser til kroppsform og kunne bli erstattet med adjektivet «tykk». Dessuten er de verdiladete og er en del av fortellerens oppfatning av en stygg kropp. Denne gangen er hennes perspektiv ikke så

avvikende fra den populære kulturen. Nåværende skjønnhetsidealer har påvirket konnotasjonene som knyttes til bestemte kroppsegenskaper. For eksempel er ordet *tykk* ansett som negativt, og man unngår vanligvis å bruke dette ordet i beskrivelser av andre personer for å ikke fornærme dem. Hovedpersonens verdisystem ligner altså på verdisystemet i språket (og kultur), men det er mer ekstremt. Kroppsbildet er så viktig for henne at hun skammer seg over å ha den kroppen hun har. Denne følelsen er en av mange som er knyttet til måten hun vurderer kroppen på. Videre nevner hun en som er enda sterkere: «Bena mine er fortsatt de samme stygge. De utrente armene. Det runde ansiktet. De kvinnelige hoftene. De brede knærne. Jeg hater kvinnekroppen, og jeg skulle ønske jeg slapp å se den på denne måten» (16). Her bruker hun også adjektivet «bred», denne gangen i forhold til knærne. I tillegg finnes det eksempler på flere negative adjektiver: utrent, rund, kvinnelig. Fortelleren mener at hun hater den kvinnelige kroppen som tradisjonelt er forbundet med en bestemt kroppsform, det vil si brede hofter, store bryster og andre trekk man ofte beskriver som «kroppskurver». Dessuten kan kvinnekroppen forandre seg mye i løpet av graviditet, og bli større (se Fürst 1998). Hovedpersonen føler avsky mot den kvinnelige kroppen på grunn av disse egenskapene. Det tradisjonelle bildet av kvinnekroppen står i motstand til hennes perfekte kropp. Spørsmålet er likevel om hva som forårsaker hva: hater hun kvinnekroppen på grunn av den ikke er tynn, eller forsøker hun å bli tynn fordi hun hater kvinnekroppen og alt som den innebærer? Svaret er ikke tydelig, siden hovedpersonen er fokusert på å ta kroppsdelene fra hverandre og beskrive dem en etter en. Begge de to begrepene ligger likevel nært hverandre.

Adjektivet «tykk» har også andre assosiasjoner for hovedpersonen. Hun forbinder det med en frisk kropp: «For ingen skal fortelle meg hvor bra jeg ser ut. Bra er synonymt med frisk, og frisk er synonymt med tykk, og forstår de ikke dette, burde de sette fyr på seg selv» (147). Sitatet viser at hovedpersonen har et omvendt verdisystem. I en viss grad er hun klar over dette – hun er negativt innstilt til personer som sier at hun ser «bra» ut. Som det står i sitatet, betyr «bra» det samme som «tykk», og for en anorektiker er betydningen av adjektivet «tykk» hugget i stein. Her forbinder hun det med å være frisk som er en ønsket tilstand for de fleste mennesker. Likevel står hennes tankegang i motsetning til denne betraktningen av friskhet. Hun er bevisst på at friske mennesker ikke oppfatter fett på samme måte som hun gjør, men mener også at de tar feil. For den syke personen er vurderingen ganske enkel: hun deler verden i bare to kategorier som blir kalt med forskjellige ord, avhengig av situasjonen (tynn/tykk, syk/frisk, bra/dårlig). Dikotomien tynn/tykk er overordnet, og alt blir tilpasset denne inndelingen. Språket blir også ganske forenklet. Ordene

«tynn» og «tykk», samt alle synonymer og assosiasjoner, brukes til å beskrive verden og mennesker. Hvis noe tilhører kategorien «tynn» er det bra (i den syke personens forstand), verdifull, rosverdig. Tilsvarende står kategorien «tykk» for alt som er motsatt. Den omfatter egenskaper og tilstander som er skamfulle, kritikkverdige eller som på en eller annen måte demper verdien til den som blir beskrevet.

Normal – nøytral eller negativ?

Bartmiński mener at verdiene i språket er underordnet dikotomien god – ond, som er like viktig som orienteringsmetaforene (Bartmiński 2003). Som nevnt før blir virkeligheten til den syke personen delt tydelig inn i to kategorier. Det finnes imidlertid en overgang mellom dem. Når man tenker på verdisystemet i språket, kan en kropp være tynn eller tykk, men den kan også være normalvektig, vanlig. Tilsynelatende viser det til en tredje, nøytral kategori. For å analysere dette må man se på noen eksempler: «Jeg vil gjerne påstå at jeg ser mye tynnere ut når jeg svømmer i plaggene. Realiteten er selvsagt en annen, under klærne er jeg bare et helt vanlig og normalvektig menneske» (17). I dette sitatet står en tynn kropp i motsetning til en normalvektig kropp. Derfor kan man påstå at både «tykk» og «normalvektig» tilhører samme kategori. Hovedpersonen avviser alt som ikke kan beskrives med ordene som er knyttet til kategorien «tynn». Verden er dermed ikke delt i to like store deler. Den positive kategorien er veldig trang og konkret, det finnes ikke rom for faktiske overgangsområder eller gråsoner. Fortellerens innstilling er tydelig: «I sidesynet observerer jeg en normalvektig, blond jente i speilet. Det kunne ha vært hvem som helst» (141). Her kan leseren forstå bedre hvorfor hun er så opptatt av tynnhet. For henne representerer den unikhhet, en fascinerende egenskap som skiller henne fra andre. I stedet for å vise sine personlighetstrekk prøver hun å gjøre sitt utseende om til det mest spennende ved seg selv. Hun knytter utseendet til både helsetilstanden sin og verdien som hun har som et menneske. Adjektivet «normalvektig» blir sidestilt også med ordene som ble nevnt før, nemlig «frisk» og «bra». Fortelleren siterer et hypotetisk kommentar fra sine bekjente: «Nå er Linnea frisk igjen, nå ser hun normalvektig ut igjen. Så bra for henne, så bra for familien» (147). Her vurderes normal vekt på samme måte som en tykk kropp: den vekker negative assosiasjoner. Hovedpersonen oppfatter det å være normalvektig som et nederlag og et svik mot sine verdier. Betegnelsen «normal» er negativ på grunn av at den benekter hennes unikhhet og hele personligheten som er bygd opp på å ha en liten kropp. Derfor, når hun hører slike ord fra folk rundt seg, oppfatter hun dem som fornærmelser, selv om de betyr noe helt motsatt.

Kroppen utenfor de kroppslige kategoriene

Utenom de to enkle kategoriene tynn og tykk som blir brukt til å kategorisere verden og mennesker på bruker Myhre også en rekke andre underkategorier. De beskriver hennes forhold til bestemte kroppsegenskaper enda nærmere. Kategoriene gjelder ikke kroppen direkte, men er formidlet gjennom konseptuelle metaforer. (Lakoff og Johnson 1988) I romanen finnes det tre slike kategorier: size 0, fett og mat kursiv?. Som sagt før, jo mindre kroppen er, jo mer verdifull oppfattes den. For å måle kroppsstørrelsen bruker hovedpersonen en konkret kategori: size 0: «Jeg heftet av merkelappen som hadde påtrykt skriften 'size 0' - noe jeg ikke forstå - den så ikke size 0 ut» (71). Såkalte «size 0» er den minste størrelsen som finnes i klesbutikker. Den representerer målet som en syk person forsøker å oppnå. Klær i en bestemt størrelse blir til en metafor for en liten kropp. Det som er spennende i dette sitatet er også hvor forstyrret kroppsbildet er. Selv om klesplagget er i den minste av alle størrelser, kan hovedpersonen ikke tro på at hun har en så liten kropp at dressen passer. Utdraget fortsetter:

Jeg skrittet ut i gangen og åpnet forventningsfullt opp døren til leilighetens eneste helfigurspeil.

Speilbildet som møtte meg, fikk imidlertid det oppglødde ansiktsuttrykket til å falle sammen. Tilbake stirret et alvorlig og trill rundt ansikt. Jeg hadde åpenbart glemt hvordan jeg så ut (71-72).

Hun finner fortsatt ufullkommenheter i sitt utseende. Kategorien «size 0» er en ideell tilstand som hovedpersonen strever etter. Når målet blir oppnådd, er kategorien ikke lenger tilstrekkelig. Myhre beskriver det selv:

Jeg innser at man aldri blir tynn nok. Selv ikke når man får vondt i skjelettet av å sitte i en stol. Selv ikke når man ligger i sykesengen og kjenner sine egne ben gnage mot madrassen. [...] Jeg har tenkt en del på akkurat det, og dette med at det er de døde eller på randen til døde jentene som er tynnest. Men de får selvfølgelig aldri oppleve en glede ved det, så lenge de er syke eller døde (55).

«Size 0» står altså for en kunstig, idealistisk kategori. Den er et mål som forandres så snart som det blir oppnådd. En syk person finner alltid en ny, mer passende kategori som kan erstatte den forrige. Kategoriene representerer måten en anorektiker opplever verden på. Eget kroppsbilde er alltid forstyrret og aldri bra nok. Til tross for dette er hen ikke klar over det, og kategoriserer fortsatt alle handlinger med utgangspunkt i hvordan de hjelper eller forhindrer hen på vei til målet.

En annen viktig kategori nevnt av Myhre er fett. Det er beskrevet som både en ingrediens i maten og en del av den menneskelige kroppen. Fett er egentlig en metafor for store mengder (usunn) mat, eller latskap av et menneske som tar ikke vare på formen sin. Fett er en fiende: «Jeg tror at fett er farlig. Jeg tror at karbohydrater er farlig. Og lager jeg ikke maten min selv, tror jeg at noen andre kommer til å putte usunne ingredienser i den bare for å fete meg opp» (28). Det vekker sterk avsky hos hovedpersonen. For henne har fett bare en funksjon: å forstørre kroppen hennes. Hun mener ikke at det har en næringsverdi eller at det er viktig for at kroppen fungerer godt. Hun bruker også uttrykket «fete opp» som i lys av fettets betydning vurderes også negativt. Verbet er brukt til å beskrive en handling som etter hennes mening er vendt mot henne. Motviljen mot fett er tydelig i flere fragmenter: «Fett var fett, enda jeg visste at ikke alt fett var fett, det var likevel fett, og jeg ville ikke ha det på kroppen min» (157). Denne kategorien er altså ikke gradert. Selv om hun forstår forskjeller på ulike typer fett, nekter hun å innse at fettets verdi er relativ for kroppen. Alt som tilhører denne kategorien er åpenbart knyttet til et dårlig kroppsbilde og negative opplevelser. Hovedpersonen stiller seg klart mot fett: «Jeg hater meg selv, jeg hater kroppen min, jeg hater fett på beina, jeg hater fett i ansiktet, og mest av alt hater jeg at jeg er nødt til å hate alt dette» (46). En stor del av hennes forstyrrede kroppsbilde er fett på hennes kropp. Det er grunnen til at hun er misfornøyd med kroppen sin. Kroppsdeler utgjør også den omfattende kategorien «fett» og hatet mot dem er utenfor hovedpersonens kontroll.

For en person som lider av en spiseforstyrrelse, er mat også en grunnkategori. Den omfatter også mange andre komponenter, blant annet fett. I *Evig søndag* blir den oppfattet som noe unødvendig, nesten som en lune. Fortelleren påstår:

Jeg er blitt nødt til å slutte å spise igjen. Jeg har sluttet å trene, og kan dermed ikke tillate meg all denne spisingen. I lengden ble det altfor dyrt med alle disse måltidene også, og tynn av treningen ble jeg heller ikke (55).

Det anorektiske verdenssynet innebærer at maten er en luksusvare. Det er noe man må fortjene enten ved å være tynn nok eller å trene mye. På en måte snakker fortelleren om maten slik som rusmidler blir fremstilt: hun er avhengig av den, hun ønsker å ha den, men i hennes forestillinger er den en farlig ting som fører til dårlige konsekvenser. Hun snakker om maten ved å bruke uttrykkene som «all denne spisingen» eller «alle disse måltidene». Slike formuleringer impliserer at hun spiser mye, egentlig for mye, bare fordi hun har lyst til det, ikke fordi hun virkelig trenger det. Maten deles dessuten i to underkategorier etter dikotomien sunn/usunn. I dette tilfellet betyr «sunn» at

maten ikke inneholder fett, og dermed kan man ikke bli tykkere ved å spise den. Sunn mat er altså kategorisert som bedre enn usunn mat som tilsvarende inneholder fett og fører til at man legger på seg. Kategoriseringen illustreres godt i det følgende sitatet:

Tidligere brukte jeg å ta med meg hjem alle kvitteringer jeg kunne finne rundt kassen, hvorpå jeg sorterte dem i en sunn og en usunn bunke, før jeg bare kastet dem. Jeg vet ikke hvorfor jeg sluttet med det, jeg pleide jo å føle meg bedre av det, siden den usunne bunken kvitteringer alltid var høyere enn den sunne. Det betydde at majoriteten av befolkningen var fete, mens jeg var tynn, og dette frydet meg (160).

Her kan man observere inkonsekvens i hovedpersonens tankegang. Hun forbinder sunn mat med tynne mennesker, men ikke knytter «tynn» til frisk. Det viser altså at maten ikke kategoriseres positivt og negativt, men heller som dårlig og mindre dårlig. Maten er fortsatt en uungåelig nødvendighet, men sunn mat kan hjelpe hovedpersonen med å forbli tynn. Fortelleren overfører sine forestillinger til hvordan hun oppfatter andre mennesker. Hun tilskriver verdi til bestemte kroppstilstander. Boken fremstiller først og fremst hennes eget kroppsbilde, og hvordan hun strever etter å være tynn fordi det er verdifullt for henne. Her vises det likevel at denne forestillingen omfatter også andre mennesker. Selv om hun aldri har sett mennesker som kjøpte produkter fra kvitteringer, ser hun for seg selv at de er tynne eller fete. Verdenssynet til en anorektiker er altså veldig enkelt og sett i svart og hvitt. Det hjelper også til å kategorisere seg selv: hvis man spiser sunt, tilhører man tynne mennesker. Fortelleren understreker at denne kategorien er svært mindre enn den andre, dermed er hun en del av en unik gruppe. Adjektiver «unik» og «spesiell» er også nært knyttet til å være et tynn og verdifullt menneske.

Konklusjoner

For å oppsummere er vurdering og kategorisering i den selvbiografiske romanen *Evig søndag* knyttet til kroppen og gjenspeiler hovedpersonens kroppsbilde. Oppfatningen av kroppen stammer fra en psykisk lidelse, nemlig en spiseforstyrrelse. En syk person har et forstyrret bilde av kroppen. Hun deler verden i tydelige kategorier – positive og negative fenomener – og er sterkt overbevisst over bestemte verdier. Positiv vurdering er forbundet med et bilde av en perfekt kropp. En slik kropp kan beskrives med ordene som tynn, liten, smal. Disse adjektivene er samtidig synonyme til verdifull, god eller vakker. På den andre siden blir alt som faller utenfor disse beskrivelsene, oppfattet som dårlig, mindreverdig og avskyvekkende. Kroppen som er tykk – eller engang

normalvektig – blir betraktet på en svært negativ måte. Språket brukt av hovedpersonen fremstiller et omvendt verdisystem. Friskhet er knyttet til fett og en tykk kropp. Hun strever etter det motsatte: sykdom og en tynn kropp.

Tilsynelatende finnes det overgangsområder. Kategoriene «tynn» og «tykk» står på to motsatte sider av en akse. Innimellom står det en kategori som i romanen beskrives med ordet «normalvektig». For hovedpersonen er den likevel ikke et nøytralt sted, men hun vurderer den også negativt. Adjektivet «normal» betyr for henne «ikke unik». Tilstanden som hun ønsker å oppnå er unikhet, som ifølge henne kan skaffes bare på en måte, altså ved å ha en tynn kropp. Tilsvarende oppfatter hun sunn mat. Hvis hun er nødt til å spise, velger hun det som skal ha den minste effekten på hennes kroppsform. Begge forestillinger viser altså til gråsoner som er fortsatt mindreverdige for hovedpersonen.

Språket til en person som lider av en spiseforstyrrelse er svært forstyrret. Det baserer seg på tydelige kategorier og karakteriseres hovedsakelig av negativ vurdering. Områder som kan beskrives med positive ord og uttrykk, er betydelig mindre, og tillater ingen plass for tolkningen eller feil. I romanen *Evig søndag* blir negative adjektiver og beskrivelser brukt mye oftere enn de positive. Assosiasjoner og vurderinger står dessuten i motsetning til de vanlige. En anorektiker har også et ganske begrenset verdenssyn, siden hun ikke hen? er fokusert på kroppsbildet og maten. Forestillinger av alt som ikke er knyttet til disse kategoriene er ikke relevante.

WORKS CITED

- Andersen, P. T. 2010. Skriftens speil. *Aftenposten*, 19.10.2010.
- Bartmiński, J. 2003. «Miejsce wartości w językowym obrazie świata». *Język w kręgu wartości. Studia semantyczne*, Lublin.
- Borker, L., & Brøndgaard, P. E. 1990. *Den bearbejdede virkelighed: Om fiktion*. København: Forlaget Amanda.
- Engen, V. H. 2021. «Jeg prøver å kjenne på følelsen av mestring og pliktoppfyllelse – men jeg kan ikke finne den» Å mestre livet i norskfaglige tekster: en lærerfaglig analyse av «*Evig søndag*». Universitetet i Stavanger.
- Fürst, E. 1998. «Mat, kropp og kvinnelighet. Fortellinger om kjærlighet, lyst og opprør». *Kroppstanker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Greene, S. B. 2011. *Body Image: Perceptions, Interpretations and Attitudes*. Hauppauge: Nova Science Publishers.
- Lakoff, G. 1987. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago press.

- Myhre, L. 2012. *Evig søndag*. Oslo: Tiden forlag.
- Nilsen, M. J. 2016. «Uten min mor har jeg ingen». *En analyse av Linnéa Myhres roman Evig søndag med vekt på fortellerens samspill med ulike karakterer og objekter*. Norges arktiske universitet.
- Reinshorn, K. H. 2015. "Jeg er ganske sikker på at hun er meg" *Om selvkonstruksjon i tekster av Linnéa Myhre*. Universitetet i Stavanger.
- Vandvik, Inger Helene and Moen, Hilde Berit. «anoreksi - anorexia nervosa». *Store medisinske leksikon* på. Hentet 31. januar 2023 fra https://sml.snl.no/anoreksi_-_anorexia_nervosa.
- Vrabel, K. A. 2020. «Hva er kroppspress?». *Norsk Psykologforening*. Hentet 23. februar 2020 fra <https://www.psykologforeningen.no/publikum/informasjonsvideoer/videoer-om-livsutfordringer/hva-er-kroppspress>.